

М. С. Беркут,
аспірант, Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
ORCID ID: 0000-0001-8339-994X

DOI: 10.32702/2306-6814.2022.4.128

ГЕНДЕРНА ДЕМОКРАТІЯ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ: НАУКОВИЙ ДИСКУРС ЩОДО ПОНЯТІЙНО-КАТЕГОРІАЛЬНОГО АПАРАТУ

M. Berkut,
Postgraduate student, Educational and Scientific Institute of Public Administration
and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

GENDER DEMOCRACY IN THE SYSTEM OF PUBLIC GOVERNANCE: SCIENTIFIC DISCOURSE
FOR THE CONCEPT-CATEGORIAL APPARATUS

Статтю присвячено аналізу понятійно-категоріального апарату дослідження гендерної демократії в системі публічного управління. На підставі проведення аналізу категорій "гендер", "рівність", "гендерна рівність", "дискримінація" проаналізовано поняття "гендерна демократія", дозволило з'ясувати її сутність; обґрунтовано необхідність формування та реалізації гендерної політики; представлено власну точку зору щодо визначення гендерної демократії та її значення в системі публічного управління в Україні.

Визначено, що гендерна демократія — це система нормативно впорядкованих та передбачених політико-правовими принципами прав, свобод та обов'язків жінок і чоловіків, забезпечення можливості їх рівноправного виконання та дотримання у всіх сферах державно-громадської діяльності, враховуючи гендерні інтереси та потреби за допомогою відповідного правового механізму реалізації.

The article is devoted to the analysis of the conceptual and categorical apparatus of the continued gender democracy in the system of public administration. On the basis of the analysis of the categories "gender", "equality", "gender equality", "discrimination", the concept of "gender democracy" was analyzed, allowed to clarify its essence; outlined the need for molding and implementation of gender policy; presents a good point of view on the importance of gender democracy and its importance in the system of public administration in Ukraine. It has been established that gender democracy is a system of normative regulation and transfer of political and legal principles of rights, freedom and obov'yazkiv women and people, security of the possibility of their equal rights and dotrimannia in all spheres of state-cumulative activity, wage and gender interests and use for the help of a competent legal implementation mechanism.

In the process of completion, the whiskers were broken up, which is the basis for the process of the development of a democratic state and guaranteeing the equality of the rights of a person. Safeguarding the legal balance, balancing the needs and interests of other people, social groups, creating mechanisms for the prevention of conflicts of interests and their differences in the specifics of the constitutional principle of equality of rights and freedoms of people. However, in Ukraine, there is a need for a development between women and people in the system of public administration, desecure gender balance, which is the basis of this foundation in various life spheres.

It is proved that for the current stage of functioning of the Ukrainian state and Ukrainian society the priority should be to ensure gender equality based not only on the formation and maintenance of mutual relations, but also the division of responsibilities between equal partners, men and women. It is this gender equality that will make it impossible to violate equality in various spheres of life, including in the sphere of making socially significant political decisions.

It is determined that gender democracy in the system of public administration should become a means of achieving social justice and a mechanism for human development. Because the basis of modern public

administration is the interaction of public power and society, which is realized in a democracy, because this type of political power is realized in the context of a society of events and real socio-economic, political and cultural conditions.

*Ключові слова: гендер, гендерна рівність, рівність, гендерна демократія.
Key words: gender, gender equality, equality, gender democracy.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Враховуючи завдання, що постали перед сучасною державною політикою України та публічним управлінням і визначені у прийнятих нашою державою документах на міжнародному рівні (імплементация Угоди про асоціацію між Україною і Євросоюзом), зазначимо про актуалізацію вивчення проблематики щодо розвитку гендерної демократії у системі публічного управління. Гендерна демократія, характеризується як система справедливого розподілу волевиявлення обох статей (жінок та чоловіків) у громадянському суспільстві як рівних у правах і можливостях, що закріплені українським законодавством та забезпечується політичними, правовими принципами та розбудовою суспільно-державних структур. Відповідно досягнення гендерної рівності в усіх сферах життєдіяльності суспільства є однією з основних умов розв'язання множинних соціальних, політичних та економічних проблем та утвердження гендерної демократії в системі публічного управління.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Наукове дослідження гендерної демократії в системі публічного управління сьогодні є однією із найактуальніших і широко досліджуваних проблем. Проведення аналізу останніх публікацій дозволяє констатувати, що у них представлено обґрунтування теорії, практики, а також визначення особливостей виникнення принципово нового у світовій історії демократії — гендерної, у якій простежується розвиток цього явища в контексті демократичних суспільних перетворень, множинних засад щодо розвитку гендеру та визначення механізмів забезпечення принципу гендерної рівності. Значущими для України є дослідження щодо європейського досвіду впровадження гендерної політики в системі державного управління (дисертація В. Черняхівської "Гендерна політика в системі державного управління: Україна та Європейський досвід (2017 р.)" [24]; монографія І. Грицай "Механізм забезпечення принципу гендерної рівності: теорія та практика" (2018 р.) [9]; монографія Л. Наливайко "Основи теорії гендеру: юридичні, політологічні, філософські, лінгвістичні та культурологічні засади" (2018 р.) [15]. Стаття І. Пашко "Гендерна політика в системі державної служби України" (2018 р.) [19] присвячена аналізу сутності гендерної політики у якій запропоновано механізми впровадження ідеї гендерної рівності в державну службу, а також представлено аналіз кадрового забезпечення на державній службі з урахуванням проблеми рівноправності та рівних можливостей для жінок і чоловіків. У статті І. Г. Оніщенко "Гендерна політика Європейського Союзу: порядок денний для України" (2019 р.) [17] авторкою

представлено аналіз прийнятого Європейським Союзом підходу щодо інтеграції гендерних пріоритетів в політиці та завдань, що постають перед Україною у контексті її Європейської інтеграції.

Як бачимо, досліджується широке коло гендерних питань в державному управлінні, державній службі, однак деякі з них залишаються проблемними, потребуючи детального вивчення та уточнення, зокрема й понятійно-категоріального апарату.

МЕТА СТАТТІ

Мета статті — здійснення наукового дискурсу щодо понятійно-категоріального апарату дослідження гендерної демократії в системі публічного управління.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

У найпоширенішому визначенні поняття "демократія" отожднюється з народовладдям — формою політичної організації суспільства, що заснована на визнанні народу джерелом влади, його праві брати участь у вирішенні державних справ і наділенні громадян досить широкими правами та свободами. Тож демократія виступає як форма держави. Базовими принципами демократії визначено такі: народний суверенітет; вільні вибори представників влади; підпорядкування меншості більшості при чіткому дотриманні прав меншості; реалізація принципу поділу влади [7, с. 128]. У контексті наведеного актуалізується відома сутність розуміння демократії сформульованого А. Лінкольном, *ment of the people, by the people, for the people* ("правління народу, обране народом і для народу).

Як відомо, на сучасному етапі суспільного розвитку відбулася зміна уявлень щодо співвідношення соціуму і держави. Так, народ перестав сприйматися як пасивне населення, що підкорене державі, натомість він почав виступати повновладним сувереном, перетворюючись на громадян. Відповідно держава в трансформаційних умовах видозмінюється, що призводить до демократичної організації влади вільних і рівних індивідів. Тож демократична держава — це держава, що заснована на здійсненні народовладдя шляхом забезпечення прав громадян, їх рівної участі у формуванні публічної влади і контролю за її діяльністю.

У цьому контексті окреслюється необхідність аналізу такого феномену, як "гендерна демократія".

Вітчизняні дослідники М. Білинська, О. Венгер, І. Грабовська, Т. Краснопольська поняття "гендерна демократія" описують як систему волевиявлення жіночої та чоловічої статі у громадянському суспільстві як рівних між собою у правах і можливостях, закріплених й реально забезпечених у політико-правових принципах, діях, створенні суспільних і державних структур, вра-

ховуючи гендерні потреби та інтереси [8]. Зауважимо, що обґрунтування поняття "гендерна демократія" представлено у Розпорядженні Кабінету Міністрів України від 05.04.2017 "Про схвалення Концепції Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року" [21], в якому зазначається, що запровадження принципів рівних прав та можливостей жінок і чоловіків є однією з важливих умов сталого соціально-економічного розвитку, позитивних змін у суспільстві, реалізації прав людини та самореалізації особистості, запорукою ефективного розв'язання наявних проблем, а також європейської інтеграції України та виконання міжнародних зобов'язань згідно з основними міжнародними договорами у сфері захисту прав людини, у тому числі Цілей Сталого Розвитку до 2030 року, затверджених Генеральною Асамблеєю ООН. Надане визначення відповідає сучасним світовим тенденціям у сфері гендеру, але потребує уточнення, у зв'язку з динамічним розвитком суспільства.

Як зазначає вчена О. Руднєва, гендерна демократія це принцип, що забезпечує жінкам на рівних умовах із чоловіками право: голосувати на всіх виборах і публічних референдумах та бути обраними у будь-які публічно виборні органи; брати активну участь у формуванні та реалізації політики уряду, займати державні посади, а також здійснювати державні функції на всіх рівнях державного управління тощо [22].

Тому без демократичного розвитку особистості як чоловіка, так і жінки неможлива демократизація всіх сфер світобачення. Система волевиявлення обох статей — чоловіків і жінок як рівних у правах і можливостях, що закріплені законодавчо й забезпечені реально в політико-правових принципах, діях, розбудові громадських і державних структур з урахуванням гендерних інтересів має стати основою функціонування суспільства в наш час.

У XXI ст. головним аспектом розвитку суспільства є ліквідація різних форм дискримінації та подолання гендерної нерівності. Оскільки відсутність гендерної рівності зумовлює появу деструктивних процесів у суспільстві, утворює перепони на шляху до соціальної єдності та призупиняє сталий людський розвиток. Тому забезпечення рівності жінок і чоловіків є одним із основних питань становлення Української держави.

Розвиток знань про гендерну демократію потребує поглибленого осмислення основоположних засад — категорій та термінів у цій сфері.

Первинними, основоположними категоріями у досліджуваній проблематиці виступають поняття "гендер" та "рівність". І хоча ці терміни вже неодноразово піддавалися аналізу вчених з позицій різних наукових сфер та напрямів, все ж сьогодні так і не вироблено усталеного підходу до цих явищ.

Дослідження поняття "рівності" протягом багатьох тисячоліть була предметом розгляду видатних філософів та політичних діячів (Протагор, Платон, Аристотель, Гуго Гроцій, Томас Гоббс, Вольтер).

На думку С. Бондара, ідея рівності, зазвичай, пов'язується з підґрунтям буржуазних революцій, з першими конституційними актами, в яких було закріплено принцип свободи, рівності та братерства [1, с. 3]. Така

позиція притаманна як вітчизняні, так і зарубіжній теорії права. Однак слід зазначити, що в даному випадку мова йде про завершальний етап формування принципу рівності, а сама ідея рівності має більш глибокі корені і розвивалася як частина правової ідеології в цілому.

З метою змістовного аналізу поняття "рівність" доцільно розглянути наукові погляди вчених різних галузей знань. Так, Н. Бокало у своїй науковій доробках, зазначає, що у процесі історичного розвитку існувало декілька визначень щодо поняття "рівність": перший підхід був побудований на тезі: "Бог всіх людей створив рівними, на основі цього, всі мають отримувати однакове" та зводить ідею рівності до рівності потреб; другий підхід підкреслює, що кожна людина має рівні стартові можливості і, реалізуючи весь особистісний потенціал, може досягнути життєвого рівня до якого прагне; а у третьому підході вказується наступне: люди є рівними перед законом та у своїх правах [2, с. 23].

Відповідно наведеного трактування поняття "рівність", на нашу думку, перше визначення цього поняття не відповідає реаліям державного та громадського існування. Водночас другий підхід викликає сумніви щодо рівних стартових можливостей, однак саме третій підхід є прийнятним у сучасному демократичному суспільстві.

Отже, рівність — це створення однакових (рівних) можливостей для кожного. Рівність є безперервним, динамічним явищем, що віддзеркалює особливості суспільного розвитку, його потреби та інтереси.

Концепція гендеру (від лат. "genus" — "походження", "той, що народжує"; з англ. (gender) — граматичний рід (чоловічий, жіночий, середній)) стала загально-визнаним досягненням західного феміністичного руху 1960—1970-х рр. [6, с. 9].

У науці існує точка зору, що термін "гендер" виник у Великій Британії та позначав граматичний рід. Але вчений Р. Столер у 1968 р. використав цей термін для розрізнення "маскулінності" і "фемінності" [7].

Учений охарактеризовував поняття "гендер" як особливість, що відображає суб'єктивно-психологічну та соціально-рольову специфіку статі [3, с. 49; 10, с. 13]. Науковець Э. Оклей у 1970-ті рр. термін "гендер" ввів до соціальних наук [22, с. 44]. А вітчизняні дослідники почали використовувати цей термін у різних наукових сферах на початку 1990-х рр., і сьогодні це поняття широко вживається, але не існує єдиного визначення.

Проводячи паралель між терміном "стать" та "гендер", науковці підкреслюють, що гендер відноситься до соціально сформованих поведінкових програм та соціально-рольової ідентичності носіїв біологічної статі [3, с. 61], а стать є природною даністю.

Інший дослідник, Т. Мельник у своїх наукових працях описує гендер з такої позиції: як соціально-рольова й культурна інтерпретація якостей особистості та моделей поведінки чоловіка й жінки, на відміну від біологічної; як набуття соціальності індивідами, що народилися в біологічних категоріях жіночої або чоловічої статей; як політика рівних прав і можливостей чоловіків і жінок [6, с. 12; 18, с. 12].

Отже, поняття "гендер" має глибоке змістовне міждисциплінарне наповнення та вживається у науковій та державно-громадській сферах.

Водночас категорія "гендер" має соціальний характер, що передбачає ту чи іншу поведінку для жінок і чоловіків, яка характерна для конкретного суспільства. Тож гендер у сукупності зі статтю як біологічного аспекту життєдіяльності індивіда, відтворює особливості конкретного суспільства, враховуючи взаємопов'язані рівні вираження кожної людини.

У Законі України "Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків" від 8 вересня 2005 р. зазначається таке: рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості з метою його реалізації, що забезпечує особам обох статей приймати участь у всіх сферах суспільного життя [21]. Розглядаючи представлене визначення у Законі України, необхідно зазначити, що воно включає основні аспекти досліджуваного явища, оскільки від народження кожній людині властиві індивідуальні фізичні та інтелектуальні здібності і використовуючи їх, робить різний вклад для розвитку суспільства, відповідно до цього коректно говорити про рівноправну участь жінок і чоловіків у всіх сферах.

Дослідник В. Чвикалов розглядає поняття "гендерна рівність" як принцип-ідею, що включає юридичну і фактичну рівність прав чоловіків і жінок і можливостей для їх реалізації [23, с. 35].

Вчений Т. Мельник у своїх наукових працях описує рівність жінок і чоловіків як рівність їхнього соціального статусу та загальної участі у всіх сферах життя на основі усвідомлення особистісних потреб та інтересів [14, с. 70].

На думку І. Ларинбаєвої, гендерна рівність — це цивілізаційна цінність, що включає рівність перед законом, можливостей і результатів [13, с. 20].

На нашу думку, до характеристик поняття "гендерна рівність" доцільно включати рівність у досягненні результатів, яка виступає вимогою, згідно з якою індивіди після процедури розподілу повинні знаходитися в однакових умовах.

Для детального обґрунтування поняття гендерної рівності низка вчених виокремлюють її основні критерії. Так, вчена О. Руднева запропонувала чотири критерії гендерної рівності, а саме: права людини як універсальний стандарт політичних, громадянських, соціально-економічних і культурних прав та свобод для чоловіків і жінок; права людини як права жінки; права, свободи, обов'язки, відповідальність як головні складові правового становища особи в суспільстві; рівні можливості як головний компонент гендерної рівності [22, с. 58].

На наш погляд, такий підхід є дискримінаційним для чоловіків, оскільки, як вже визначено, що жінкам та чоловікам властиві особливі потреби, тому гендерне суспільство має брати до уваги потреби та інтереси обох статей, а не робити акцент на інтересах лише жінок, як це використовують більшість дослідників. Крім того, гендерну рівність необхідно розглядати як правову категорію, як ідею та як принцип права.

Таким чином, "гендерна рівність" — це рівність правового статусу жінок і чоловіків та створення відповідних умов з метою реалізації здібностей і можливостей кожної особистості у всіх сферах життя.

Зауважимо, що після проведення значної кількості досліджень у сфері гендерної рівності вчені не виокремлюють принцип гендерної рівності як один із основних принципів права, гендерна рівність є одним із головних

принципів розвитку громадянського суспільства та правової держави.

Нині у науці використовують різні терміни, зокрема "принцип гендерної рівності", "принцип рівності статей", "принцип рівноправ'я жінок і чоловіків" та ін. Однак слід зазначити про фактично єдине змістовне наповнення цих категорій, що йшлося у представленому вище аналізі термінів "рівність" та "рівноправність". Тож, на нашу думку, найбільш доцільним є застосування саме категорії "принцип гендерної рівності".

Принцип гендерної рівності вимагає приймати, а також надавати оцінку невід'ємним відмінностям між жінками і чоловіками і тим різним ролям, які вони реалізують у суспільстві, що пов'язано з приналежністю чоловіків та жінок до того чи іншого класу, їх політичними поглядами, релігією, етнічною групою тощо [5, с. 64].

Саме принцип гендерної рівності має слугувати фундаментом у забезпеченні рівних прав і можливостей жінок та чоловіків, а з іншого — жодним чином не має порушувати моральні засади суспільства [4, с. 192; 23, с. 35]. Відповідно, принцип гендерної рівності має визнаватися одним із базових принципів права. На сьогодні цей принцип був доповнений новим змістом, що передбачає забезпечення основного завдання — надавати засоби та способи результативної реалізації прав людини.

Таким чином, принцип гендерної рівності є складним суспільним явищем, який охоплює правові, політичні, соціально-економічні, етнічні, культурологічні чинники. Отже, принцип гендерної рівності це система обумовлених конкретно-історичним суспільним розвитком базових ідей та положень, що об'єктивують правові цінності встановлення гендерної справедливості в усіх сферах життя і сприяє становленню правової держави та громадянського суспільства.

У процесі окресленого наукового дискурсу постає необхідність акцентуації уваги щодо явища дискримінації, яке взаємопов'язане з принципом гендерної рівності. Науковці розглядають дискримінацію як суспільно небезпечне протиправне діяння, що проявляється у формі відмінності, виключення, обмеження, викликане різноманітними факторами, спрямоване на дискредитацію держави перед її громадянами, недотримання прав і свобод людини, порушення міжнародних зобов'язань, законодавства [13, с. 25]. Як зазначає дослідниця О. Руднева, відсутність дискримінації означає рівність, а останнє виключає дискримінацію [22, с. 61]. Вочевидь, що у демократичному суспільстві не може бути дискримінації у будь-якій сфері.

Таким чином, основою процесу розбудови демократичної держави є гарантування рівності прав людини. Забезпечення юридичної рівноваги, збалансування потреб та інтересів окремих людей, соціальних груп, створення механізмів попередження конфліктів інтересів та їх вирішення у разі виникнення є особливістю конституційного принципу рівності прав і свобод людини. Реалізація рівноправності людей має стати окремим напрямом у роботі органів публічної влади. Однак в Україні спостерігається істотний розрив між жінками і чоловіками у системі публічного управління, де забезпечення гендерного балансу є основою його існування у різних життєвих сферах. Основною метою гендерної демократії є встановлення соціальної справедливості.

**ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ
ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ**

Узагальнюючи результати проведеного дослідження, зазначимо, що поняття "гендерна демократія" розглянуто крізь призму таких термінів "рівність", "гендер", "гендерна рівність", "принцип гендерної рівності", "дискримінація". Це надає можливість стверджувати, що "гендерна демократія" є обов'язковим компонентом формування демократичної держави, основою якої є забезпечення політичних, соціально-економічних, культурних прав і свобод людини і громадянина. "Гендерна демократія" — це система нормативно впорядкованих та передбачених політико-правовими принципами прав, свобод та обов'язків жінок і чоловіків, забезпечення можливості їх рівноправного виконання та дотримання у всіх сферах державно-громадської діяльності, враховуючи гендерні інтереси та потреби за допомогою відповідного правового механізму реалізації. Вважаємо, що для сучасного етапу функціонування Української держави та українського суспільства пріоритетом має стати забезпечення гендерної рівності на основі не лише формування і підтримування взаємозацікавлених відносин, а й розподілу відповідальності між рівними партнерами, якими є чоловіки та жінки. Саме така гендерна рівність унеможливить порушення рівноправності в різних сферах життя, у тому числі й у сфері прийняття суспільно значимих політичних рішень.

На нашу думку, гендерна демократія в системі публічного управління, має стати засобом досягнення соціальної справедливості та механізмом розвитку людського потенціалу. Оскільки, основою сучасного публічного управління є взаємодія публічної влади і суспільства, що реалізується за умов демократії, оскільки цей тип політичної влади реалізується в контексті суспільстві подій та реальних соціально-економічних, політичних і культурних умов.

Перспективами подальших досліджень може бути вивчення системи публічного управління та спеціального розгляду окремих вимірів теми: нормативно-правове та інституційне забезпечення гендерної демократії в системі публічного управління в Україні, спрямованість на досягнення гендерної рівності, принципи гендерної рівності в суспільних та публічно-управлінських процесах, які уможливають більш фундаментальне розуміння предмету дослідження.

Література:

1. Боднар С.Б. Рівність як категорія філософії права: дис...канд. юрид. наук: 12.00.12. Чернівці, 2009. 185 с.
2. Бокало Н.І. Формування і розвиток ідеї рівності в праві: філософсько-правовий вимір: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.12. Львів, 2014. 205 с.
3. Бондар Г.Г. Концептуалізація детермінації гендерної нерівності в українському суспільстві: дис. ... канд. соц. наук: 22.00.01. Запоріжжя, 2012. 224 с.
4. Буковинська Н. Гендерна рівність: шлях до успіху чи загроза майбутньому? Підприємництво, господарство і право. 2017. № 3. С. 191—194.
5. Венгер О.М. Становлення та особливості функціонування гендерної демократії в сучасному українському суспільстві: дис канд. політ. наук: 23.00.02. Київ, 2009. 198 с.

6. Вознюк Є.В. Порівняльний вимір гендерної політики перехідних держав (на прикладі України та Росії): дис канд. політ. наук: 23.00.04. Київ, 2011. 181 с.

7. Воронько Л.О. Гендерна політика в системі державної служби: поняття і сутність. Державне управління: теорія та практика. Київ. 2012. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Dutp_2012_2_10

8. Грабовська І.В. Джерельні підвалини дослідження паритетної (гендерної) демократії: український і світовий контекст. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Українознавство. Київ. 2007. № 11. С. 4—50.

9. Грицай І.О. Механізм забезпечення принципу гендерної рівності: теорія та практика: монографія. Київ: "Хай-Тек Прес", 2018. 560 с.

10. Грицай І.О. Принцип гендерної рівності: вітчизняний досвід та міжнародні стандарти. Jurnalul juridic national: teorie si practica. Київ, 2018. № 3 (31). Т. 2. С. 13 — 16.

11. Дашковська О.Р. Правове становище жінки в аспекті гендерної рівності: загальнотеоретичний аналіз: дис д-ра юрид. наук: 12.00.01. Харків, 2008. 392 с.

12. Короткий оксфордський політичний словник / пер. з англ. І. Макліна, А. Макмілана. Київ: Основи, 2005. 789 с.

13. Ларинбаева І.І. Юридическая онтология гендерного равноправия: учеб. пособие. Уфа: РИО БашГУ, 2004. 160 с.

14. Мельник Т.М. Творення суспільства гендерної рівності: міжнародний досвід. Закони зарубіжних країн з гендерної рівності: підручник. Київ: Стінос, 2010. 440 с.

15. Наливайко Л.Р. Основи теорії гендеру: юридичні, політологічні, філософські, педагогічні, лінгвістичні та культурологічні засади: монографія / кол. авт.; ред. Л.Р. Наливайко, І.О. Грицай. Київ: "Хай-Тек Прес", 2018. 348 с.

16. Оніщенко Н.М., Львова О.Л. Гендерна рівність: крок до розвитку чи моральна криза сучасного суспільства? Держава і право. Серія: Юридичні і політичні науки. Київ, 2013. Вип. 62. С. 3—11.

17. Оніщенко І.Г. Гендерна політика Європейського Союзу: порядок денний для України. Вісник Маріупольського державного університету. Сер.: Філософія, культурологія, соціологія. Київ, 2012. Вип. 4. С. 12—15. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vmdu_fks_2012_4_4

18. Основи теорії гендеру: навч. посібник / за ред. М.М. Скорик. Київ: К.І.С., 2004. 536 с.

19. Пашко І.С. Гендерна політика в системі державної служби України. Вісник Національної академії державного управління при Президенті України. Серія: Державне управління. 2018. № 3. С. 165—170. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnaddy_2018_3_23

20. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 08.09.2005 № 2866-IV (зі змін. та допов.). Відомості Верховної Ради України. 2005. № 52. Ст. 561.

21. Розпорядженні Кабінету Міністрів України від 05.04.2017 "Про схвалення Концепції Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року" URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/229-2017-%D1%80#Text>

22. Руднева О.М. Гендерна рівність у праві України: дис канд. юрид. наук: 12.00.01. Харків, 2002. 178 с.

23. Чвыкалов В.В. Гендерное равенство в праве: историко-правовое исследование: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.01. Ростов-на-Дону, 2012. 35 с.

24. Черняхівська В.В. Гендерна політика в системі державного управління: Україна та європейський досвід: дис...канд. наук з держ. управл.: 25.00.01. Київ, 2017. 257 с.

References:

1. Bodnar, S.B. (2009), "Equality as a category of philosophy of law", Abstract of Ph.D. dissertation, Philosophy of law, State University of Internal Affairs Science, Chernivtsi, Ukraine.

2. Bokalo, N.I. (2014), "Formation and development of the idea of equality in law: philosophical and legal dimension", Abstract of Ph.D. dissertation, Philosophy of law, Lviv State University of Internal Affairs Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Lviv, Ukraine.

3. Bondar, G.G. (2012), "Conceptualization of the determination of gender inequality in Ukrainian society", Abstract of Ph.D. dissertation, Theory and history of sociology, Classical private university, Zaporizhzhia, Ukraine.

4. Bukovynska, N. (2017), "Gender equality: the path to success or a threat to the future?", *Pidpriemnytstvo, gospodarstvo i pravo*, vol. 3. pp. 191—194.

5. Venger, O.M. (2009), "Formation and features of the functioning of gender democracy in modern Ukrainian society", Abstract of Ph.D. dissertation, Political institutions and processes, Institute of State and Law. V.M. Korytsky NAS of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

6. Vozniuk, E.V. (2011), "Comparative dimension of gender policy of transition states (on the example of Ukraine and Russia)", Abstract of Ph.D. dissertation, Political problems of international systems and global development, Institute of World Economy and International Relations, Kyiv, Ukraine.

7. Voronko, L.O. (2012), "Gender policy in the civil service: concept and essence", *Derzhavne upravlinnia: teoriia ta praktyka*, [Online], vol. 2, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Dutp_2012_2_10 (Accessed 4 Aug 2021).

8. Grabovska, I.V. (2007), "Source foundations of the study of parity (gender) democracy: Ukrainian and world context", *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Seriya: Ukrainoznavstvo*, vol. 11, pp. 4—50.

9. Hrytsai, I. O. (2018), *Mekhanizm zabezpechennia pryntsyphu hendernoї rivnosti: teoriia ta praktyka*. [The mechanism of ensuring the principle of gender equality: theory and practice], Kyiv, Hi-Tech Press" Ukraine.

10. Hrytsai, I.O. (2018), "The principle of gender equality: domestic experience and international standards", *Jurnalul juridic national: teorie si practica*, vol. 3 (31), pp. 13—16.

11. Dashkovskaya, O.R. (2008), "Legal status of women in the aspect of gender equality: general theoretical analysis: dissertation of a lawyer", Abstract of Ph.D. dissertation, Theory and history of state and law; history of political and legal doctrines, Yaroslav the Wise National University of Law, Kharkiv, Ukraine.

12. McLean, I. and Macmillan, A. (2005), *Korotkyi oksfordskyi politychnyi slovnyk* [Short Oxford Political Dictionary], Osнова, Kyiv, Ukraine.

13. Larinbaeva, I.I. (2004), *Juridicheskaja ontologija hendernogo ravnopravija* [Legal ontology of gender equality], RIO Bash GU, Ufa, Russia.

14. Melnyk, T.M. (2010), *Tvorennia suspilstva hendernoї rivnosti: mizhnarodnyi dosvid. Zakony zarubizhnykh krain z hendernoї rivnosti* [Creating a society of gender equality: international experience. Laws of foreign countries on gender equality], Stilos, Kyiv, Ukraine.

15. Nalyvaiko, L.R. (2018), *Osnovy teorii henderu: yurydychni, politolohichni, filosofski, pedahohichni, lnhvistychni ta kulturolohichni zasady*. [Fundamentals of gender theory: legal, political, philosophical, pedagogical, linguistic and cultural principles], Hi-Tech Press, Kyiv, Ukraine.

16. Onishchenko, N.M. and Lviv, O.L. (2013) "Gender equality: a step towards development or a moral crisis of modern society?", *Derzhava i pravo. Seriya: Yurydychni i politychni nauky*, vol. 62, pp. 3—11.

17. Onishchenko, I.G. (2012), "Gender Policy of the European Union: Agenda for Ukraine", *Visnyk Mariupolskoho derzhavnoho universytetu. Ser.: Filosofiia, kulturolohiia, sotsiolohiia*, [Online], vol. 4, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vmdu_fks_2012_4_4 (Accessed 4 Aug 2021).

18. Skorik, M.M. (2004), *Osnovy teorii henderu* [Fundamentals of gender theory], K.I.S, Kyiv, Ukraine.

19. Pashko, I.S. (2018), "Gender policy in the civil service of Ukraine", *Visnyk Natsionalnoi akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy. Seriya: Derzhavne upravlinnia*, [Online], vol. 3, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnaddy_2018_3_23 (Accessed 4 Aug 2021).

20. Verkhovna Rada of Ukraine (2005), *The Law of Ukraine "On Ensuring Equal Rights and Opportunities for Women and Men"*, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text> (Accessed 4 Aug 2021).

21. Cabinet of Ministers of Ukraine (2017), *Order "On approval of the Concept of the State social program to ensure equal rights and opportunities for women and men for the period up to 2021"*, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/229-2017-%D1%80#Text>. (Accessed 22 August 2021).

22. Rudneva, O.M. (2002) "Gender equality in the law of Ukraine", Abstract of Ph.D. dissertation, Theory and history of state and law; history of political and legal doctrines, National law academy of Ukraine in the name of Yaroslav the wise, Kharkiv, Ukraine.

23. Chvykalov, V.V. (2012), "Gender equality in law: historical and legal research", Ph.D. Thesis, Theory and history of law and state, North Caucasian Scientific Center higher school of the Southern Federal University, Rostov-on-Don, Russia.

24. Chernyakhivska, V.V. (2017), "Gender policy in the system of public administration: Ukraine and European experience", Abstract of Ph.D. dissertation, Theory and history of public administration, National Academy of Public Administration under the President of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 03.02.2022 р.